

Materiaalverwijzing

Inventarissen van leermiddelen voor anderstaligen

Vooraf willen we erop wijzen dat de opsomming die hier volgt, verre van volledig is. Veel organisaties en initiatieven ontwerpen immers eigen beschrijvingen van materialen ten bate van hun gebruikers. We beperken ons hier echter tot de gangbare beschrijvingen en inventarissen waarvan we dachten dat ze belangrijk genoeg waren.

Bij deze bestaande beschrijvingen valt op dat zij vrijwel uitsluitend van Noordnederlandse oorsprong zijn. De reden hiervoor is dat tot op heden in Vlaanderen zo goed als geen systematische beschrijvingen van leermiddelen voor anderstaligen opgemaakt werden. De Noordnederlandse beschrijvingen betreffen het hele Nederlandse taalgebied, dus ook in Vlaanderen gepubliceerde leermiddelen.

Aerts, P., T. Negem-Germann, I. Vega: VAN "ANDERHALF MILJARD KINDEREN" TOT "OOSTERSE VERTELSELS" EEN INVENTARISATIE VAN INTERCULTUREEL MATERIAAL. Amsterdam: Onderwijsmediatheekdienst Openbare Bibliotheek Amsterdam, 1981, 46 p.

Deze inventarisatie is een herwerkte verzameling van een aantal bestaande beschrijvingslijsten die op dat ogenblik (1981) door scholen, bibliotheken, onderwijsadvies- en begeleidingsdiensten, buurtprojectgroepen e.d. waren samengesteld. Niet meer verkrijgbaar materiaal werd niet opgenomen. De beschrijving is per document als volgt ingedeeld: (1) Titelbeschrijving; (2) Korte omschrijving van de inhoud; (3) Overige gegevens: leeftijdsgroep (lager en secundair onderwijs); ISBN-nummer; prijs; besteladres.

In omvang is dit de kleinste inventaris (46 bladzijden).

Buningh, L., L. Van de Vlies [e.a.]: VADEMECUM ONDERWIJS ANDERSTALIGEN. 's-Hertogenbosch: KPC, 1981.

Deze publikatie is onderverdeeld in tien rubrieken: (1) Opvang van anderstalige leerlingen; (2) Faciliteiten en voorzieningen; (3) Onderwijs in eigen taal en cultuur; (4) Intercultureel onderwijs; (5) Nederlands als tweede taal; (6) Maatschappelijke en culturele achtergronden; (7) Leerstof/ leermiddelen t.b.v. het onderwijs aan anderstaligen; (8) Informatie over publikaties; (9) Varia; (10) Adressen. Bij de rubrieken (1) tot en met (8) worden telkens beschrijvingen van publikaties gegeven. In sommige rubrieken treffen we eveneens artikels aan over de verschillende deelgebieden.

Besteladres: Katholiek Pedagogisch Centrum, Postbus 482, NL 5201 's-Hertogenbosch, tel. 073/21 54 35.

Kloosterman, A.M.J.: LITERATUURLIJST VOOR HET ONDERWIJS AAN ANDERSTALIGEN. 's Hertogenbosch Vereniging de Samenwerken-de Landelijke Pedagogische Centra, 1980, 49 p. (= Mededelingen van de LPC-groep anderstaligen 1)

Deze inventaris is klein van opzet en omvang, en is de enige waar we op geen enkele manier op de hoogte worden gesteld van de inhoudelijke aspecten van de beschreven publikaties.

De brochure is onderverdeeld in 22 rubriekjes van telkens één à twee bladzijden. We geven de opdeling hieronder weer; de terminologie is intussen wel wat verouderd (vroeger: 'Nederlands als vreemde taal', nu: 'Nederlands als tweede taal (NT2)'): (1) Beleid; (2) Documentatie (algemeen); (3) Documentatie (voor buitenlanders); (4) Tijdschriften; (5) Etnische minderheden in Nederland; (6) Vrouwen en dochters van buitenlandse werknemers; (7) Vooroordeel en discriminatie; (8) Achtergrondinformatie; (9) De Islam; (10) Romans; (11) Onderwijs aan anderstaligen; (12) Kleuteronderwijs; (13) Internationale Schakelklassen; (14) Onderwijs aan Zigeuners; (15) Nederlands als vreemde taal; (16) Lesmateriaal voor het Nederlands als vreemde voertaal; (17) Analfabeten; (18) Intercultureel lesmateriaal; (19) Surinamers (achtergrondinformatie en lesmateriaal); (20) Antillanen (achtergrondinformatie en lesmateriaal); (21) Varia; (22) Adressen.

Besteladres: Katholiek Pedagogisch Centrum, Postbus 482, NL 5201 's-Hertogenbosch, tel. 073/21 54 35.

Kloosterman, A.M.J. [red.]: ONDERWIJS IN INTER-ETNISCH PERSPECTIEF. INFORMATIE OVER NIEUWE UITGAVEN. 's-Hertogenbosch: Documentatie Centrum KPC, 1985.

Deze uitgave is in feite een voortzetting van een aantal informatiekanaalen (Mededelingen van de LPC-themagroep anderstaligen, Vademecum Onderwijs Anderstaligen en Inventarisatie Beschrijvingen Interculturele Materialen). Met deze publikatie wil het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's Hertogenbosch de informatieverstrekking over

les- en leermiddelen voor allochtonen sneller en actueler maken. Daarom opteerde men voor een losbladige publikatie die zes maal per schooljaar verschijnt en in een daarvoor voorziene ringmap kan worden aangevuld. De eerste lijst verscheen in oktober 1985.

Elk nummer is opgezet volgens een vaste rubricering: (1) Etnische groepen en hun culturele achtergronden; (2) Etnische talen en literatuur, inclusief het onderwijs daarin (OETC); (3) Interetnisch/intercultureel onderwijs (ICO); (4) Nederlands als tweede taal (NT2); (5) Religies en levensbeschouwingen, inclusief 'Geestelijke stromingen'; (6) Varia met informatie onder verschillende trefwoorden, zoals b.v. opvang, tweetaligheid, tolkieren, ... Verder is er de titel 'Actueel', waarin mededelingen over studiedagen, conferenties e.d. een plaats krijgen.

Het grote pluspunt van deze inventaris is dat hij in tijdschriftvorm verschijnt, waardoor men steeds op de hoogte blijft van de laatst verschenen publikaties in Nederland en Vlaanderen. Op dit ogenblik behoort deze beschrijving, zowel in grootschaligheid als in degelijkheid, mee tot de meest gezaghebbende voor het vakgebied.

Besteladres: Katholiek Pedagogisch Centrum, Postbus 482, NL 5201 's-Hertogenbosch, tel. 073/21 54 35.

Lodeweges, J., D. Mijnders: LEERMIDDELENGIDS ANDERSTALIGEN. Enschede: Centrale Registratie Leermiddelen, 1984, 390 p. AANVULLINGEN 1985. Enschede: CRL, 1985, 93 p. AANVULLINGEN 1988. Enschede: CRL, 1988.

De eerste uitgave van deze leermiddelengids kwam uit in maart 1984 en was het resultaat van een inventarisatie die werd gemaakt op aanvraag van het Nederlandse Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Jaarlijks zouden op de eerste gids aanvullingen verschijnen, maar dit bleek slechts het geval in 1985 en 1988.

Deze gids wil een hulpmiddel zijn voor lesgevers aan anderstaligen waarin zij informatie krijgen over beschikbare en bruikbare leermiddelen die zowel

in Nederland als in Vlaanderen ontwikkeld werden. Ook niet meer verkrijgbare materialen zijn erin opgenomen ten bate van mensen die zich met het ontwikkelen van leermiddelen voor anderstaligen bezighouden. Leermiddelen voor intercultureel onderwijs zijn niet in de gids opgenomen.

De gids bevat volgende grote rubrieken: (1) Nederlands voor anderstaligen (waarin een onderverdeling naar doelgroep wordt gemaakt basis-, voortgezet en volwassenenonderwijs); (2) Alfabetisering; (3) Diverse vakken voor anderstaligen (wetenschap, W.O., muziek,...); (4) Eigen Taal en Cultuur; (5) Woordenboeken/woordenlijsten; (6) Informatie (docentenmateriaal, tijdschriften voor anderstaligen, informatiecentra en invoerders van leermiddelen). In de aanvulling van 1988 werd een bijkomend item ingevoerd, namelijk educatieve software.

Bij de beschrijvingen houdt men een indeling aan in linker- en rechterbladzijden. Op de linkerbladzijde worden een aantal bibliografische en inhoudelijke gegevens systematisch verstrekt. De rechterbladzijden worden telkens gebruikt om een voorbeeldpagina van het beschreven leermiddel af te drukken. Dit is een belangrijk pluspunt, omdat men op die manier een nauwkeuriger beeld krijgt van wat een welbepaald leermiddel kan inhouden. In 'Aanvullingen 1988' werd dat systeem echter niet gehandhaafd.

Besteladres: CRL, Postbus 2041, NL 7500 CA Enschede.

Provinciale Dienst voor Onthaal van Gastarbeiders (PDOG): "WIJ KOMEN UIT VERRE LANDEN...". LEERMIDDELEN VOOR SCHOLEN MET KINDEREN VAN IMMIGRANTEN. Hasselt: PDOG [s.d.], 55 p.

In deze leermiddelengids zijn enkel publikaties voor anderstalige kinderen opgenomen die bij de Provinciale Onthaaldienst voor Gastarbeiders te Hasselt ontleend kunnen worden.

De gids is in de volgende rubrieken ingedeeld: (1) Begeleiding buitenlandse leerlingen/Didactiek NT2; (2) NT2 voor jonge buitenlandse kinderen; (3) Nederlands als vreemde taal voor het lager onder-

wijs; (4) Nederlands als vreemde taal voor het secundair onderwijs; (5) Intercultureel lesmateriaal. Lesmateriaal over gastarbeiders voor de kleuter- en de lagere school; (6) Intercultureel lesmateriaal. Lesmateriaal over gastarbeiders voor de derde graad L.O. en het Lager Secundair Onderwijs; (7) Intercultureel lesmateriaal. Lesmateriaal over gastarbeiders voor het Secundair Onderwijs.

Elke titelbeschrijving bevat een aantal ingangen: titelbeschrijving, bestaat uit, doelgroep, opzet, en besteladres.

Besteladres: Provinciale Dienst voor Onthaal van Gastarbeiders, Thonissenlaan 17, 3500 Hasselt, tel. 011/22.29.86

Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra : INVENTARISATIE BESCHRIJVINGEN INTERCULTURELE MATERIALEN. 's Hertogenbosch: VSLPC, 1983, 698 p.
AANVULLING INVENTARISATIE BESCHRIJVINGEN INTERCULTURELE MATERIALEN. 's Hertogenbosch: VSLPC, 1985, 698 p.

De opzet van deze losbladige publikatie is een inventarisatie te maken van alle interculturele leer- en hulpmiddelen die in Nederland en Vlaanderen ontwikkeld zijn. Zowel materialen die op kleine schaal (door scholen b.v.) als op grote schaal (uitgeverijen e.d.) werden ontwikkeld, vindt men erin terug.

De inventarisatie bestaat uit twee delen. Het eerste deel verscheen in 1983, de aanvulling werd in januari 1985 gepubliceerd. De beschrijving werd stopgezet op 1 november 1984. In de twee banden samen zijn 609 beschrijvingen opgenomen.

Alle materialen zijn beschreven met behulp van een beschrijvingslijst, die zes rubrieken omvat: titelbeschrijving (en eventueel besteladres), soort materiaal, doelgroep, thema en onderwerpen, inhoudsomschrijving, en opmerkingen.

De beschrijvingslijsten zijn geordend, in tien katernen: (1) Project/Methode; (2) Lessuggesties/Handleiding; (3) Informatief boek; (4) Verhalend boek; (5) Brochure/folder/documentatiemap; (6) Tijdschrift/krant; (7) Tentoonstelling/demonstratiemateriaal; (8) Muziek - liedjesbundel/ (gezelschaps-

spel)/dramatische expressie; (9) AV-media; (10) Eigen taal en cultuur. In enkele bijlagen vindt men verder een adressenlijst, en theater- en muziek-groepen.

In het algemeen kunnen we stellen dat deze inventarisatie veruit tot de beste behoort wat systematiek en uitgebreidheid van de gemaakte beschrijvingen betreft.

Besteladres: Katholiek Pedagogisch Centrum, Postbus 482, NL 5201 's-Hertogenbosch, tel. 073/21 54 35.

Diederik Vekeman,
De Wittestraat 26, 2600 Berchem

V.O.N. Werkgroep Anderstaligen: ONDERWIJS AAN IMMIGRANTEN: AANDACHT VOOR CULTUUR, TAAL EN ACHTERGRONDEN. Antwerpen, 1982, 55 p.

Volledigheidshalve hebben we dit werkje in onze lijst van beschrijvingen opgenomen, omdat het (naast de PDOG-uitgaven) één van de weinige Vlaamse inventarissen is.

Het is opgebouwd uit zes delen: (1) Overzicht van de immigratie in België; (2) Socio-culturele achtergronden van immigranten; (3) Immigrantenkinderen en onderwijs; (4) T2-verwerving; (5) Lesmateriaal; (6) Contactadressen. Enkel in het vijfde deel (pp. 43-50) komen materiaalbeschrijvingen voor.

Achtergrondliteratuur

Deze bibliografie met betrekking tot onderwijs aan anderstaligen pretendeert zeker niet volledig te zijn. Niet opgenomen werden:

- schoolboeken en leermiddelen,
- evaluatierapporten m.b.t. experimenten en projecten,
- publikaties i.v.m. beleidsnota's,
- licentiaatsverhandelingen,
- publikaties die vóór 1980 verschenen zijn,
- publikaties m.b.t. een specifieke situatie in Nederland.

Appel, R.: *Immigrant Children Learning Dutch. Sociolinguistic and Psycholinguistic Aspects of Second Language Acquisition.* Dordrecht: Foris Publications, 1984.

Appel, R. (red.): *Minderheden Taal en onderwijs.* Muiderberg: Coutinho, 1986.

Appel, R., C. Cruson e.a. (reds.): *Taalproblemen van buitenlandse arbeiders en hun kinderen.* Muiderberg: Coutinho, 1982.

Boers, M., L. Van den Bosch & L. Verhoeven: Taalaanbod en culturele oriëntatie als voorspelers van tweede-taalvaardigheid. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 9, (2), 1987, 181:200.

Boeschoten, R, L. Verhoeven & A. Vermeer: De taal van Turkse en Marokkaanse kinderen. In: R. Appel (red.), 1986, 44:67.

Buster, A., M. Michielsen & U. Schuurs: Onderwijs in het Nederlands-als-tweede-taal; grondslagen en beschrijvingskader. *Pedagogische Studiën* 61, 1984, 346:353.

Cummins, J.: *Bilingualism and Special Education: Issues in Assessment and Pedagogy.* Clevedon, Avon: Multilingual Matters, 1984.

Danesi, M.: Mother Tongue Training in School as a Determinant of Global Language Proficiency a Belgian Case Study. *International Review of Education*, 1988.

- De Bode, H.: Nederlands als T2. Benaderingen in het tweede-taal-onderwijs. *Moer* (2), 1982, 108:117.
- De Bode, H., D. De Haane e.a. (reds.): Intercultureel Onderwijs Themanummer. *Moer* (2), 1982, 1:128.
- De Jong, M.J. (red.): *Allochtone kinderen op Nederlandse scholen. Prestaties, problemen en houdingen*. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1985.
- De Jong, M.J.: *Herkomst, kennis en kansen. Allochtone en autochtone leerlingen tijdens de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs*. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1987.
- Dors, H.: *Vriendschap en sociale relaties in multi-etnisch samengestelde schoolklassen*. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1987.
- Extra, G. & T. Vallen (eds.): *Ethnic Minorities and Dutch as a Second Language*. Dordrecht: Foris, 1985.
- Extra, G., R. Van Hout & T. Vallen (reds.): *Etnische Minderheden. Taalverwerving, taalonderwijs, taalbeleid*. Dordrecht: Foris, 1987.
- Fase, W. & G. Van den Berg: Uitgangspunten voor intercultureel onderwijs. *Pedagogisch Tijdschrift*, 11, (1), 1986, 26:37.
- Gailly, A. & J. Leman (reds.): *Onderwijs, taal-en leermoeilijkheden in de immigratie*. Leuven: Acco, 1982.
- Heyerick, L.: Problemen van migrantenkinderen en hun leerkrachten in het Vlaams basisonderwijs. In: A. Martens & F. Moulaert (reds.), 1985, 103:113.
- Kerkhoff, A. & T. Vallen: Cultural Biases in Second Language Testing of Children. In: G. Extra & T. Vallen (eds.), 1985, 133:147.
- Kerkhoff, A. & T. Vallen: Onderwijs Nederlands als tweede taal en intercultureel onderwijs op de basisschool. In: R. Appel (red.), 1986, 101:122.
- Kerkhoff, A.: *Taalvaardigheid en schoolsucces*. Amsterdam/ Lisse: Swets & Zeitlinger, 1988.
- Kroon, S.: Leraren Nederlands en intercultureel onderwijs. In: G. Extra, R. Van Hout & T. Vallen (reds.), 1987, 95:117.
- Lalleman, J.: *Dutch Language Proficiency of Turkish Children in the Netherlands*. Dordrecht: Foris Publications, 1986.
- Langenakens, A. & P. Van De Craen: De noodzaak van een efficiënt tweetalig onderwijs aan migrantenkinderen in Nederlandstalige basisscholen te Brussel. Enkele taalsociologische en sociolinguïstische beschouwingen. *Taal en Sociale Integratie* 3, 1982, 3:30.
- Leman, J.: Het bicultureel onderwijs in Vlaamse basisscholen te Brussel. *Ons Erfdeel* 31 (1), 1988, 83:86.
- Martens, A. & F. Moulaert (reds.): *Buitenlandse minderheden in Vlaanderen-België*. Antwerpen, Amsterdam: De Nederlandse Boekhandel, 1985.
- Otten, R.: Taalmoeilijkheden bij Marokkanen. In: A. Gailly & J. Leman (reds.), 1982, 93:113.
- Sieteram, K.: De school als oefenplaats voor een pluriforme samenleving middels intercultureel onderwijs. *Pedagogisch Tijdschrift* 11 (2), 1986, 93:98.
- Skutnabb-Kangas, T.: *Bilingualism or not? The Education of Minorities*. Clevedon: Avon Multilingual Matters, 1981.
- Smeekens, L.: Bicultureel onderwijs in een Vlaamse school te Brussel. In: A. Gailly & J. Leman (reds.), 1982, 189:199.
- Smeekens, L. & H. De Smedt: Nederlands in Brussel: Tweede taal of vreemde taal? Didactische consequenties. In: G. Extra, R. Van Hout & T. Vallen (reds.), 1987, 85:95.

Spoelders, M., J. Leman & L. Smeekens: The Brussels Foyer Bicultural Education Project Socio-Cultural Background and Psycho-Educational Language Assessment. In: G. Extra & T. Vallen (eds.), 1984, 87:103.

Teunissen, J. Etnische relaties in het basisonderwijs. Witte en "zwarte" scholen in de grote steden. Wageningen, J. Teunissen, (proefschrift), 1988.

Van Batenburg, Th.: Taalachterstand bij allochtone leerlingen. In: De Jong, M.J. (red.), 1985, 41:51.

Van Bon, W.: *Aspecten van Taalvaardigheid. Een onderzoek naar de validiteit van de taaltests voor kinderen*. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1984.

Van De Craen, P.: Allochtonous Minorities and Contact Linguistics. Towards a Language Learning Paradigm Based on Social Linguistic Principles. To appear in *Sociolinguistica* 4.

Van der Geest, T. L. Lentz & H. Van Tuijl (reds.): *Voeten stil, jongens! Over interactie, (allochtone) leerlingen en mondelinge taalvaardigheid*. Groningen: Rijksuniversiteit/ SLO.

Van der Veen-Schreuder, G.: De invloed van ETC-onderwijs op de Nederlandse woordenschat van Turkse kinderen in de leeftijd van 9 tot en met 13 jaar. *Pedagogisch Tijdschrift* 10, (9), 1985, 500:504.

Van Dorp, N. & K. Van Helvert: *Intercultureel onderwijs is kleur bekennen*. Tilburg: Zwijzen, 1985.

Van Esch, W., H. Moeniralam & B. Gademann: *Allochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Harlingen: Flevodruk, SVO 70, 1983.

Van Spaandonck, M.: Onderwijs aan etnische minderheden. In: A. Martens & F. Moulaert (reds.), 1985, 115:122.

Verhoeven, L. & A. Vermeer: Taalvaardigheid in het Nederlands bij allochtone kinderen. *Gramma* 8 (2), 1984, 85:111.

Vermeer, A.: *Volgorde in de verwerving van het Nederlands door Marokkaanse kinderen op de basisschool*. (doctoraalscriptie), 1980.

Vermeer, A.: In welke volgorde leren Marokkaanse kinderen Nederlands? *Moer* (1), 1981, 10:17.

Vermeer, A.: Het leren onderwijzen van Nederlands als tweede taal. *Interdisciplinair Tijdschrift voor Taal- en Tekstwetenschap*, 3, (2), 1983, 102:114.

Ilse Humblet,
Désiré De Bodtkaai 11, 9400 Ninove

Documentatiecentra

Hier volgt een lijst van documentatiecentra in Vlaanderen, waar u terecht kan voor onderwijsmateriaal en achtergrondinformatie:

Centrum Buitenlandse Werknemers (CBW)
Provinciale Materialenbank
Adres: Van Daelstraat 32, 2200 Borgerhout,

tel 03/235.34.06
Openingsuren: werkdagen van 8.30u. tot 12.30u. en van 13.30u. tot 16.30u. (maandag en dinsdag tot 20.00u.)
Verantwoordelijken: Piet Van Avermaet, Els Maton
Uitleen: alle materialen, behalve tijdschriften; kopiëren is mogelijk

**Provinciale Materialenbank -
Afdeling Mechelen**

Adres: Wollenmarkt 21, 2800 Mechelen,
tel. 015/20.64.83

Openingsuren: maandag en woensdag
van 14.00u. tot 18.00u.

Verantwoordelijken: Piet Van Avermaet,
Els Maton

Uitleen: alle materialen, behalve tijdschriften

**Provinciale Onthaaldienst voor Gastarbeiders,
Documentatiecentrum**

Adres: Thonissenlaan 17, 3500 Hasselt,
tel. 011/22.29.86

Openingsuren: werkdagen van 9.00u. tot 12.00u.
en van 14.00u. tot 16.00u. of op afspraak

Verantwoordelijken: Lucienne Pareyns, Annie
Lemmens, Mieke Briers

Uitleen: alle materialen, behalve tijdschriften;
kopiëren is mogelijk

De Poort - Beraber, Materialenbank

Adres: Sleepstraat 87, 9000 Gent, tel. 091/
23.02.54

Openingsuren: werkdagen van 9.00u. tot
12.00u. en van 14.00u. tot 17.00u.

Verantwoordelijke: Eliane Baert

Uitleen: alle materialen, behalve tijdschriften

**Wetenschappelijk Documentatiecentrum Etni-
sche Minderheden (WEDEM)**

Adres: Blijde Inkomststraat 7, 3000 Leuven,
tel. 016/28.53.99

Openingsuren: werkdagen van 9.00u. tot 12.30u.
en ma/woe/do van 13.00u. tot 16.30u.

Verantwoordelijke: Claire Klykens

Uitleen: alle publikaties, behalve tijdschriften,
periodieken en naslagwerken; kopiëren is moge-
lijk

Onthaalcentrum De Foyer

Adres: Werkhuizenstraat 25, 1080 Brussel, tel. 02/
426 74 95

Openingsuren: werkdagen van 8.30u. tot 17.00u.

Verantwoordelijke: Katleen Snoeck

Uitleen: alle materialen; kopiëren is mogelijk.

*Ilse Humblet, Désiré De Bodtkaai 11, 9400
Ninove*